

Lebovics átváltozásai

■ KORNIS MIHÁLY:

HALLELUJA ■

Pregitzer Fruzsina, Horváth László Attila és Koblicska Kálmán

Csutkai Csaba felvétele

Egy férfi ront be késsel a kezében az előadásra várakozók közé, és magából kikelve üvöltözni kezd. Nyomában különféle furcsa figurák fúrják be magukat az előtérbe: régi típusú kvarcórát kínáló fiú, nyaralásra induló, szerencsétlenkedő család, egy úttörőcsapat tagjai, csencselők, munkások, cigányok. Ez az előtéri tolongás sodorja be végül a nézőket is a szobaszínházi térbe. Bent aktatáskás, öltönyös férfi áll egy láda tetején, s rémülten szemléli az előtte zajló kavalkádot. Közben befelé is figyel, mintha valójában a fejében kavargogna ez a zűrzavar. Aztán elüvölti magát, mintha szabadulni akarna rosszkedvének démonaitól. Így kergeti el ezeket a vasúti váróteremből elszabadult hóbortos figurákat.

Ekkor mintha végre hazaérkezett volna Lebovics (Horváth László Attila). Leteszi az aktatáskáját, leveszi az öltönyét. Meztelenre vetkőzve fürödni kezd. Miközben a zuhanyozófülke áttetsző falán át látjuk a kontúrjait, ugyanő berohan egy másik ajtón – kisfiúként, papírsárcánnyal a kezében. Ezzel a sajátos átváltozással veszi kezdetét a játék. Kornis Mihály különféle idősíkokat és igencsak eltérő helyzeteket egymásba csúsztató darabját ez a bevezető afféle önkéntelen visszaemlékezéssé teszi. Tasnádi Csaba rendezésében mintha egy mai harminc és negyven év közötti férfiban idéződnének fel (fürdés közben) a hatvanas, hetvenes, nyolcvanas évek. Mintha ott kavargogna benne minden, ami az elmúlt évtizedekben történt ebben az országban. Eszébe jutnak gyerekkorának és ifjúkorának jellegzetes figurái, illetve torokszorítóan mulatságos helyzetei is. A befejezésben keretjátékká zárul a bevezető: hazaérkezik Lebovics apja, ő is fürödni indul, de most a fia lép ki helyette a zuhanyozófülkéből. Vége az emlékidézésnek, visszatérünk a kiindulóhelyzethez. Lebovics lefeküdni készül, de mielőtt elaludna, az ágyban – hogy megnyugtassa magát – a CKM magazint lapozgatja.

A keretjáték által meghatározott belső nézőpont egyúttal a dramaturgiai munka hangsúlyait is kijelöli (dramaturg: Faragó Zsuzsa). A főszereplő szerepjátékait, képzelgéseit követjük, önkéntelen számvetését az eddigi életéről. Így többnyire elmaradnak (vagy kevésbé hangsúlyosak) azok a jelenetek, amelyek más nemzedékek lélettapasztalatait szólaltatják meg. Például Miksa itt kevesebb játékba helyezkedik bele szereplőként, mint a darabban. A kihúzott szereplők is többnyire más generációk képviselői. A húzások így áttekinthetőbbé, némileg logikusabbá teszik Kornis szerteágazó, több síkon zajló, gyakran szabad asszociációkból építkező szövegét. (A nyíregyházi előadás nagyrész elhagyja a Halle-

luja dal-játékait is: itt nem váltanak át a szereplők szüntelenül prózáról dalra, nem próbálják az elmondhatatlant régi slágerek, operettek, népszerű dalocskák felidézésével kiénekelni magukból.)

A Tasnádi Csaba által választott belső nézőpont felerősíti a főszereplő átváltozásainak, szerepjátékainak funkcióját. Ezt egészíti ki a rendező azzal, hogy – a darab előadási hagyományait követve – a többi szerepben is szerepösszevonásokkal él. Mindez egy képlekeny világ rajzát eredményezi, ahol bárki bármivé átváltozhat, újabb és újabb meglepő szerepekben bukkanhatnak fel a régről ismerős arcok. A képlekenység érzetét erősíti a csodákra, átváltozásokra képes tér is (tervező: Zeke Edit). Nemcsak arról van szó, hogy az alakok szekrényekben, ládáknak, falrepedésekben tűnnek el, és innen bukkanak elő, hanem arról is, hogy a hétköznapi berendezési tárgyak meglepő helyzetben és funkcióban jelennek meg. Miksa (Hetey László) ágya a mennyezetről ereszkedik alá, s oda is emelkedik vissza az előadás végén – rajta az öreggel. Lebovics egy komód fiókjain – mint egy furcsa lépcső fokain – mászik fel a WC-csészéhez, amelynek ülőkéjén trónolva írja a leckéjét, úgy, hogy asztalnak maga elé hajtja a mozgatható WC-tartályt. Itt természetes az is, hogy egy kimustrált mosógépet használnak a szereplők asztalként, hogy egy ódivatú babakocsiból szakállas, öreg „csecsemő” dugja ki a fejét. Azon sem lepődünk meg, amikor játék telefonon komoly tárgyalásokat folytatnak, vagy a patronos pisztolyok váratlanul valódivá változnak, s halálosan megsebesítik a főszereplőt, aki azért néhány másodperc múlva mégiscsak feleszmél: „mégsem haltam meg” – mondja pajkos szomorúsággal.

A szerepösszevonások és szerepjátékok következtében a nyíregyházi előadásban egyértelműen a színészeké a fő szerep. Horváth László Attila remek Lebovics. Ebben a családott, keserű férfiban még mindig ott bujkál a reményekkel teli, ártatlan gyerek. Ezt jelzi az a könnyedség, ahogy egyik játékról a másikra vált: a leckét nyüstölő, szüleit hazaváró kisdíákából szinte átmenet nélkül lesz szerelmes, szerencsétlen kamasz, esetlen szerelmes, csalódott férj. A zord, de megvesztegethető ügyintéző könnyen alakul át a kinevezésén álságosan meglepődő, törtető hivatalnokká vagy a jóságát kérlelhetlenségbe bújtató vámtisztá. Ezek a kisfűs bájjal végigpróbálgatott szerepek sem törlik le azonban azt a fájdalmas, amely mindvégig ott ül a felnőtt férfi lelkén.

Pregitzer Fruzsina nagyon jó mindegyik szerepében. A színésznő szinte a testi alkatát is érintő átváltozóképeséggel teremti

meg a figurákat. Az egyik pillanatban még tapasztalatlan gyereklány, a következőben könnyűvérű nő, akinek elég alkalmá van kiábrándulni a férfiakból. Aztán nagyvárosi zsidóasszonyként bukkan elő, sok apró mozdulattal, pici tevékenységekkel töltve ki az orvosra várakozás hosszú, kínos perceit. Később megkeseredett, cinikus fiatal anya, akinek egykori férje iránti utálata sajátos világundorra erősödik.

Gados Béla különféle figurái is rendkívül érdekesek. A szerencsétlen sorsú Sóstai hiába akar egy kis haveri cinkosságot kicsikarni a lakásügyi előadóból, nincs igazán szerencséje egykori iskolatársával. Az Öngyilkos egészen elképed, amikor panaszáradata végén nem szólal meg a lelki segélyvonal munkatársa. Akkor most legyek öngyilkos? – kérdezi megdöbbenve, mintha maga is most szembesülne először ennek eshetőségével. Aztán összeszedi minden erejét, hogy a néma doktornő helyett lebeszélje önmagát a „tervéről”. Jakota afféle elvakult funkcionáriusként határozottan lépked a teremben, ostoba szónoklatát magabiztos mozdulatokkal kíséri, de ha gyengéd érintésekkel nem terelgetné őt a titkára (Mezei Zoltán), bizony folyton falakba, berendezési tárgyakba ütközne. E komikus mozgásbalett ellenpontja Pista monológja. Ekkor nem a mozdulatok, hanem a finoman elhelyezett hangsúlyok ironizálják a szöveget.

Jó Hetey László Miksája. Olyan öregembert látunk, aki a történelem különös sorsfordulatai közben mindvégig kívülálló igyekezett maradni, de volt benne annyi kópéság és játékkedv, hogy akkor is túlélő maradjon, amikor magukkal sodorták az események. Szívszorítóan mulatságos Tóth Károly esetlen „visszavándorlója”. Róbert Gábor és Mezei Zoltán párosa bohóctréfává alakítja a kegyetlenséget.

Időnként újra meg újra megtelik szereplőkkel a színpad. A groteszk tömegjelenecek azt jelzik, hogy nemcsak néhány jó színész remek alakítása, hanem a társulat összmunkája is emlékezetessé teszi a nyíregyházi *Halleluját*.

KORNIS MIHÁLY: HALLELUJA
(Móricz Zsigmond Színház,
Nyíregyháza)

DÍSZLET- ÉS JELMEZTERVEZŐ: Zeke Edit. **DRAMATURG:** Faragó Zsuzsa. **MOZGÁS:** Ferencz Krisztina. **RENDEZŐ:** Tasnádi Csaba.

SZEREPLŐK: Horváth László Attila, Hetey László, Pregitzer Fruzsina, Gados Béla, Róbert Gábor, Mezei Zoltán, Tóth Károly, Csorba Ilona, Sándor Julcsi, Szabó Tünde, Koblicska Kálmán, Apjok Rodica, Bakos Sándor, Kovács István, Lengyel János, Zub Ferenc.

SZÁNTÓ JUDIT

A tetszéesen túli színház

■ EURIPIDÉSZ: BAKKHÁNSNŐK ■

